

petko vojnić purčar

vraćanje filmu

U poslednje vreme prenebregava se školska činjenica da je film autohtoni medijum i da se mora sagledavati u sveukupnosti vlastitih komponenata. Svako nasilno, nestručno izdvajanje jedne od njih, što se sada u nas trčeći čini, znači nemogućnost objektivnijeg suda i sužavanje ugla estetsko-filmske analize. I zato se masovno događaju tragikomične zablude da, na primer, književnim kritičarima domaći filmovi nisu dovoljno literarno uverljivi, filozofima filozofski, etičarima (od svake vrste) etični, političarima (ponekad previše) politični, gledaocima (odabranim ko zna kako i izintervjuisanim na po više novinskih stubaca) nedovoljno interesantni i crni, a u tom valu ne(kontrolisane) stihijnosti, slabiji filmski kritičari opredeljuju se za jednu od navedenih komponenata, gradeći na njoj svoj „estetički sistem“ i prosudu.

Smutnije oko filma, međutim, ne mogu zaseniti i pomutiti uverenje da smo ove godine na pulskom festivalu videli nekoliko vrednih filmskih ostvarenja. Tu bih, pre svega, spomenuo film **CROSS COUNTRY** Puriše Đorđevića, **ZASEDU** Živojina Pavlovića, **RANE RADOVE** Željnika Žilnika, **VRANE** Gordana Mihića i Ljubiše Kozomare i **HOROSKOP** Bore Draškovića. Filmovi Aleksandra Petrovića i Vatroslava Mimice, **BICE SKORO PROPAST SVETA** i **DOGAĐAJ**, verovatno su za ove vrnsne autore prekretnica i neizvesnost koja će se okončati sledećim novim filmovima.

Dobar film, slično dobroj prozi, teško podnosi poetizaciju par excellence. Samo kritičari daltonisti ne vide suštinsku razliku među Đorđevićevim filmovima **DEVOJKA** i **SAN**, na primer, i filmova **JUTRO** i **CROSS COUNTRY**, te ih tpuaju u isti šesir, dajući im zajedničke epitete poetsko, poetizacija, lirizam itd, uglavnom u spektru ove terminologije. Dok je Đorđević u prvim svojim filmovima bio uronjen u sadržaj i dosta poetizirao, u poslednjim, međutim, vidljiva je njegova ironična distanca, pomereni ugao, vi-

šesmislena poruka. Sve se to prepliće, ali ne sputava maštovitost autora koji uspeva da nam sugerira kondenzovanu, filmsku realnost. Kroz sudbinu gimnazijalke Jovane koja trenira trčanje da bi postala šampion Đorđević je ispričao sve ono što je hteo, „dve tri bitne stvari“: o ljubavi Jovane, o smrti onih koji su je voleli, o stvarnosti našeg palanačkog življenja, gotovo fudbalski zahvaćenog. Na desnom krilu — njen otac, sveštenik, koji je uporno trenira, žrtvujući i crkveni obred buduće kroskontraškoj slavi čerke, na levom — neživljivi predsednik opštine, devojka povratnica sa Crncem lekarom, koji savesno rukovodi hipermodernim krematorijumom, tetka seljaka, i drugi, a na centru — milicija koja kažnjava zaljubljenog izgrednika. Film je sačinjen kolažno, kamera i boja su funkcionalni, pomalo staromodni, nenametljivi. Poslednjih tridesetak minuta moglo bi se montažom naći i na početku a da se u sveukupnom doživljaju ne izgubi mnogo, te mi je nejasno zašto su neki kritičari oduševljeni prvom polovinom filma, a razočarani kasnijim razvojem, pogotovo što je grafikon ritma filma ujednačen i bez kulminativnih tačaka.

Koliko je Đorđevićev film ignorisan i neshvaćen toliko je Žilnikov napadan i blaćen. Zajedničko u filmovima **CROSS COUNTRY** i **RANI RADOVI** je to što se iskazuju u filmskom medijumu i što pokušavaju da budu filmski filmovi, oslobođeni literarnosti, likovnosti, teatralnosti. Žilnik je sačinio svoj film od filozofskomarksističkog teksta klasika i dnevno-političke zbilje, svaćene uslovno, sintetizovane, iskošene. Mnoštvo revolucionarnih ideja i akcije, koje pokreću donkihotski mladi revolucionari, Žilnik oblikuje i povezuje igrom, šokantnom scenom, ironičnom duhovitošću. Teškoća da se **RANI RADOVI** sagledaju u klasičnim estetskoistorijskim koordinatama i saznanje da to delo svojom završenosti iscrpljuje moguća nastavljanja, otežavaju iscrpniju analizu koju ovaj film uveliko zaslužuje.

Svojim poslednjim filmom ZASEDA Živojin Pavlović dopunjava i razvija svoj ekspresionističko-veristički opus. Sada već njegov svet i stil šireg, mizanscenskog kadriranja možemo prepoznati i da se autor ne potpiše, no Pavlović, čini nam se, još nije zatvorio krug svojih tema i izražajnih mogućnosti. Iako scenarista Pavlović ide na ruku režiseru Pavloviću u velikoj meri, to ipak nije ograničilo njegovo manevrisanje i kreiranje u režiji. Gibljivost i rastresitost kadrova pospesuje i dramski razvija hroniku o skojevcu Ivi, Vrani, čiji se mladalački idealizam ruši u poratnoj realnosti koju doživljava u najžešćem vidu, pridruživši se pripadnicima bezbednosti za koje je pravi rat tek otpočeo. Član OZNE, Zeka (Severin Bijelić) dostiže plastiku i aromu stvarnosne ličnosti sa kojom se susrećemo, kontaktiramo i saučestvujemo u njenom životu i tragičnom kraju.

Scenaristi Mihić i Kozomara uspešno su debitovali i kao režiserski tandem. U VRANAMA se oseća da su se koristili ranijim spisateljskim iskustvima, ali su odbir materijala vršili nešto strožije, filmičnije. VRANE su farsična priča o grupi vagabunda koju predvodi ostareli, bivši bokser; tumaraju od mesta do mesta, varaju, krađu i, ponekad, kao uz blagi osmejak ulične reklame, ubijaju. Realnost junaka proizilazi iz pojedinih gotovo dokumentarističkih situacija, ali u isti mah, druge dogodovštine prenose ih, da tako kažemo, u crnohumornu nadrealnost. Lik maloumne majke boksera upliće se u najuspelije trenutke filma i unosi diskretan ironično-satirični ton.

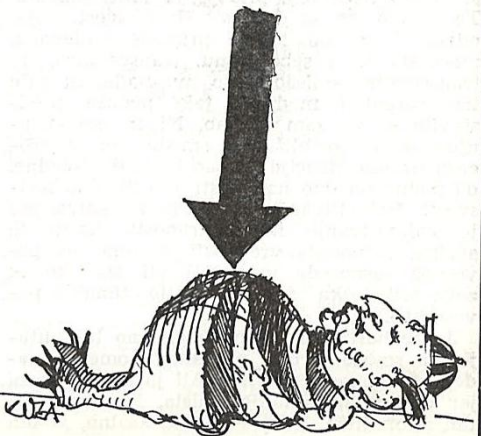
Boro Drašković pojavio se kao zreo autor, a HOROSKOP kao celovito filmsko ostvarenje. HOROSKOP je u svojoj biti egzistencijalistički film koji govori o mladićima, ostarelom željezničaru i kolporterki zarobljenim kamenom, suncem, nemogućnošću odlaska iz dosadnog provincijalnog mesta i beznačajne željezničke stanice koja im je sastajalište, dnevna potreba, pakao — sam život. Film je u pojedinim sekvencama odveć „umiven“, preestetiziran, te mu, s vremena na vreme, ponestane neposrednije, verističke uverljivosti.

Od uspešnih debija valja pomenuti NE-DJELJU Lordana Zafranovića i SLUČAJNI ŽIVOT Ante Peterlića. Zapravo kvantum debitana otkrio je nekoliko autora koji su se ravnopravno uvrstili u red naših boljih režisera.

DOGAĐAJ Vatroslava Mimice u globalnom utisku deluje konstruktivistički, izveštačeno, i čini se da je nastao kao produkt presije producenta, fonda i široke pulske publike koja je prethodne godine izviždala nesumnjivo najbolje Mimičino ostvarenje KAJA, UBIT ČU TE, film koji u svom hermetičkom svetu, izrazu, podtekstu nalazi jedno dublje, metafizičko opravdanje i dejstvo. Osim toga, DOGAĐAJ je bergmanovski kompilatoran, teatralan, naročito u drugom delu, i pokazuje da kompromise prave ponekad i autori koji to ne bi morali.

BICE SKORO PROPAST SVETA Aleksandra Petrovića je prevashodno pokušaj da se izade iz već osvojenih, vlastitih struktura i sistema koji su zapretili da se zatvore i ponavljaju. Metafizičko-literarni slojevi Dostojevskog i dosta slab scenario (iako nismo pristalice „jakih“ scenarija), međutim, nisu našli ni adekvatnu rezonanciju u Petrovićevom režijskom postupku. U SKUPLJAČIMA PERJA egzotika panonskog pejzaža i slobodarski Cigani nenametljivo su utkani u atmosferu, ritam i značenje filma (osim u dve sekvence), dok u filmu BICE SKORO PROPAST SVETA egzotični seljaci, Cigani i čehoslovački turisti delaju i žive tragikom marioneta. I zato očekujemo nestupljivo sledeća dela i ostvarenja Aleksandra Petrovića i Vatroslava Mimice.

U prosečna ostvarenja ovogodišnjeg festivala možemo svrstati i film Fedora Škubonje NIZVODNO OD SUNCA, koji nas svojom starinskom crno-belom problematikom i stilom vraća desetak godina unazad. Ali to je već na savesti zvaničnog žirija, koji je ovom filmu dodelio prvu nagradu, i na taj način pokazao svoj (polu)kriterijum i (ne)ukus.

pozdrav snagama koje grle našu kinemato grafiju

1

Pozdravljamo obračun sa silama mraka u jugoslovenskom filmu. Nama takođe odgovara da se više ne pojavi ni jedan debitant, a da se ograničava rad sada aktivnim rediteljima — te da se u najkraćem mogućem roku obavi odumiranje jugoslovenske kinematografije.

2

Prave su režije izvan filma.

3

Nama takođe odgovara da se jugoslovenski film ne bavi negativnim pojavama u jugoslovenskom društvu, pošto je blizu pameti da takvih pojava ima mnogo više u inostranstvu.

4

Godinama se u ovoj zemlji stvari ne završavaju dobro, poslednji je čas da bar filmovi počnu da se završavaju dobro.

5

Koliko god se brinemo što su nam kadrovi u filmu slabi, zabrinjava nas i ista situacija u rukovodstvima.

6

I nama potpuno odgovara da se dostave policiji objavljuju u formi filmskih kritika.

7

Zahtevamo da nam se svi popnu na glavu, a posle neka seku granu na kojoj sede.

U PULI, poslednjeg dana XVI Festivala Jugoslovenskog filma.

Nikola Stojanović
Jovan Jovanović
Živojin Pavlović
Bojana Marijan
Toni Tršar
Vladimir Roksandić
Branko Šemen
Hrvoje Turković
Milovan Vitezović
Želimir Žilnik
Karpo Godina
Bogdan Tirnanić
Dušan Makavejev
(tačke 2, 6, 7)
Dušan Stojanović